

1.

We kwamen allemaal uit het paradijs, maar ik leefde een specifiek sprookje. Ik verkeerde in omstandigheden waar het paradijs zich gemakkelijk liet verbeelden. In de vorm van een oud romantisch Frans landhuis. Zo begon het. Een bijna sprookjesachtig begin.

Een begin dat een einde vormde van een lange vrije periode, mijn sabbatical. De laatste drie maanden daarvan bracht ik door in de Lot-et-Garonne. Daar leidde ik een paradijselijk bestaan alleen al door de schilderachtige omgeving, die werd gekaderd door geel-roze zonsopgangen en een paars-rode avondgloed, prachtige kleurschakeringen die het winterseizoen van het landschap verfraaiden. Met weemoed denk ik eraan terug en net zozeer aan de krakerige stilte van het negentiende-eeuwse pand waarin ik verbleef. Of aan het 's ochtends openen van de zee-groene luiken om te genieten van het uitzicht op een weids gazon waarover een eekhoorn tussen zonsopkomst en -ondergang in mijn blikveld heen en weer roetsjte.

Het landhuis. Het landschap. De eekhoorn. Getjilp van vogels. Het geritsel van een enkel verwaaid laat herfstblaadje dat al door voorjaarsbloemen opzij werd geduwd. Op de achtergrond af en toe gestommel en geknor van een everzwijn of vrijwel geruisloos getrippel van herten wanneer die zich van de naburige bosrand naar de open heuvelvlakte waagden. Pogingen om het paradijs te vatten waar verder alleen verhalen waren. Zij vormden de reden van mijn verblijf: in alle rust kunnen schrijven, en zo had ik die maanden doorgebracht, pratend in en met mezelf, levend in en met verhalen, en net zo solitair als de eekhoorn. Daarom bleef het ook zo lang de vraag: hoe heeft het kunnen gebeuren? Solitair? Nee, bijna solitair, de laatste dagen was er gezelschap in de vorm van David, een niet meer piepjonge Engelse heer met kenmerkende Britse humor die de eigenaar van het landgoed was. Hij had die winter in Cambridge doorgebracht terwijl ik op zijn Franse bezit paste. Ergens in die laatste dagen moet het begonnen zijn.

Die laatste dagen waren de dagen waarin David en ik veel tijd samen doorbrachten. Bij een Franse versie van een paradijs horen nu eenmaal kleine uitdagingen en daarover hadden we regelmatig contact gehad in die wintermaanden waarin ik op zijn bezit paste. Over post die weliswaar stipt werd bezorgd maar rekeningen bevatte die, o, zo Frans, nog niet digitaal betaald konden worden. Over lekkages waar de beheerder bij het Franse waternet over klaagde, maar die ondanks speurtochten door verschillende experts onvindbaar bleven. En er was een per dag grotere scheur in de tegelvloer van de keuken ontstaan, waarover we na rijp telefonisch beraad hadden besloten dat negeren de oplossing 'couleur locale' zou zijn. Zo hadden we elkaar al wat leren kennen langs de lijnen van al die praktische zaken waardoor er toen hij de laatste dagen in Frankrijk was een kennismaking volgde die al geen kennismaking meer was, en het tegelijkertijd leek alsof er van alles was om elkaar over bij te praten. Dat deden we gedurende twee avonden, die zich vulden met Franse wijn gemengd met anekdotes.

De eerste covidrestricties hadden zich toen nét aangediend. Nee, we hadden elkaar nadrukkelijk geen hand gegeven, we hadden elkaar niet omhelsd, want dat mocht niet volgens de vers opgestelde regels. Smakelijke vertelsels, door David gelardeerd met humoristische indirecte bespiegelingen, werden bezegeld met een extra cheers en *a votre santé* van klinkende glazen zelf gebrouwen pruimenlikeur. Urenlang zaten we daar. Dicht naar elkaar toegebogen, hard lachend.

Dat exotische virus. Daar hadden we het natuurlijk ook over, want iedereen had het daar toen over. In China, zeiden we tegen elkaar, was er veel over te doen. Ja, en nu ook in Italië. Maar zou het nou echt iets zijn waar wij ons zorgen om moesten maken? Wat volgde was een extra fles nog oudere, exclusievere Franse wijn, nog meer vrolijk gelach en een gevoel van zorgeloos geluk. Daarmee probeer ik dat gedeelte van het paradijs te schetsen dat ongrijpbaar is, dat zich noch laat stollen, noch voor eeuwig kan zijn. Ook al waren er plannen voor een snelle terugkeer, ook al zei David met Britse humor en twinkelende ogen: ‘Bree, if I marry you, would you consider staying here?’ Een fantastische zin overigens, zeker als je het Cambridge-accent erbij denkt. ‘Of course I will!’ antwoordde ik lachend. ‘We’ll discuss the details later, in a phone call.’ Dat was op 13 maart 2020. De dag erna verliet ik, uitgezwaaid door David, het Franse paradijs.

Het lijkt zo lang geleden en toch ook weer niet. Dat ik er nu, anderhalf jaar later, pas toe kom erover te schrijven, daar schrik ik van. Nu pas komen er ook andere, bijna banale herinneringen aan die dagen terug. Mijn zus die me net voordat ik uit Frankrijk vertrok belde en zei: ‘Doe dáár boodschappen, hier is het een gekkenhuis, lege schappen!’ en hoe ik wat twijfelachtig en hoofdschuddend grinnikend dus toch maar een pak wc-papier in het Franse supermarktkarretje laadde. Geen fles bordeaux, Château d’Yquem of Saint-Marcellin-kaasje als verworven schatten in de kofferbak, maar toiletrollen. Was dát de nieuwe realiteit? Op de achterbank van mijn Saab ook een fikse hoeveelheid desinfecterende middelen vanwege die toen nog nauwelijks ontloken nieuwe werkelijkheid. Ik wilde alle risico’s vermijden. Daarom een hoofdrol voor een fles 40% witte rum (ook in Frankrijk was de desinfecterende handgel direct uitverkocht), twee flessen water, een familiepak papieren zakdoekjes en een flacon handzeep voor de momenten waarop ik me tijdens de terugrit buiten de auto zou begeven. Ik meende dat ik het allemaal nauwgezet had uitgedacht. Ik zou mezelf goed beschermen gedurende noodzakelijke bezoeken aan benzinstations of loopjes naar toiletten. Beschermen tegen het onbekende virus, het virus waarvan we toen alleen nog wisten of dachten te weten dat het overal rond zou kunnen waren, maar deed het dat toen al? Niemand die het wist.

Waar ben ik vervolgens in beland? Niet zozeer waaróm ben ik uit het paradijs weggereden, dat zou ik me ook af kunnen vragen, maar dat is niet waar dit verhaal over gaat. De vraag is waar ik toen naartoe ben gegaan, waar ik en anderen in terecht zijn gekomen.

De toiletrollen, de flessen water en de flacon handzeep hebben meer dan een jaar op de achterbank gelegen. Pas onlangs heb ik ze opgeruimd.

2.

Ik voel me niet helemaal lekker. Misschien hooikoorts? Raar, ik kom juist uit de natuur en ben nu in de stad, zei ik tegen mezelf, want dat dacht ik, toen ik na honderden kilometers péage en vervolgens Belgische en Hollandse wegen terug was in mijn eigen Amsterdamse huis. Nou ja, eerst maar een nachtje goed slapen, even uitrusten, dacht ik vervolgens. Dat zou helpen.

Normaal zou het voorlopig niet meer worden, en het nieuwe normaal was op de dag van mijn terugkomst, 15 maart 2020, ook nog lang niet in zicht. Ik had moeite om mijn koffers drie trappen omhoog te zeulen, dat kwam vast door de lange autorit, of dus door hooikoorts of misschien toch een griepje tijdens die eerste dagen van de transformatieperiode. Bij transformatie hoort chaos en die was er. Nederland, nee, de hele wereld leek ineens in brand te staan, opblaaiend vuur als associatie met het net zo licht ontvlambare, ineens schijnbaar ontembare virus. Brand ook als associatie met lawaai, paniek, ellende en angst, dat alles overspoelde het nieuws op de dag na mijn thuiskomst, wat exact de eerste dag was waarop iedereen plotseling gedwongen thuiszat.

Op straat was het doodstil. In de lucht was het doodstil. In de Albert Heijn werden de schappen zo snel als mogelijk bijgevuld. Dat hoorde ik, want ik ging daar zelf niet heen, vanwege de hooikoorts, die steeds meer op een griep begon te lijken. De rij bij de Albert Heijn, hoorde ik ook, stond vanaf nu buiten. Mensen hielden keurig afstand, officieel van elkaar, officieus van het onbekende.

En ik had griep, tenminste daar leek het op. Drukkende hoofdpijn, spierpijn, gewrichtspijn, diarree en was het flinke verhoging of toch lichte koorts? Het gevoel van een griep die elk moment kon beginnen maar nog net niet in alle heftigheid was losgebarsten. Dacht ik. Ik dacht vooral niet te veel, omdat ik zo moe was, en was ik daardoor zo chagrijnig? Voorlopig in ieder geval niet naar buiten. Voor mij waren er bakjes met klaargemaakt eten. Tot de deurmat bezorgd door een bezorgde zus.

‘Hallo, hoe gaat het? Ik ga weer weg,’ hoorde ik door een dichte deur, gevolgd door voetstappen die de trappen af liepen. Door het raam zag ik dat het buiten stil was.

Ik had griep. Of zoiets, niets ernstigs. In de ziekenhuizen, daar woedde de brand, dáár was de ellende, daar reden ambulances af en aan, een gevoel van chaos en toch herinner ik me, ondanks de breed gevoelde paniek vooral de stilte. Het was stiller dan in het Franse paradijs. Een andere stilte, muisstil was het niet, onheilspellend wel, toepasselijk: adembenemend stil. Vertrouwde achtergrondgeluiden ontbraken, geen vliegtuigen die hoog over vlogen, geen gelach of geschreeuw op straat. In die oorverdovende en daardoor beangstigende stilte was er voor mijzelf de prettige geruststelling: als je geen zware longklachten had, als de adem je niet ontgenomen werd, en als je ook nog eens niet rechtstreeks uit Tirol of Noord-Italië kwam, dan had je gewoon griep.

Griep waar ik me wel wat schuldig over voelde en die ik ook daarom trachtte te negeren. Ik was ruim een jaar vrij geweest. Een sabbatical van ruim een jaar om te schrijven, te reizen, vrij te zijn. Nu keerde ik terug naar mijn baan en waren er lieve collega's die er ondanks de plotsklapse lockdown aan hadden gedacht om me op mijn eerste werkdag bloemen te sturen en me digitaal welkom terug te heten. Dat was toch nét niet het moment om me ziek te melden, niet het moment om het bijltje er al voor het hakken weer bij neer te gooien. Bovendien. Ik had hét

niet. Ik was niet kortademig, ik was vooral moe. Hoofdpijn. Duizelig trouwens ook. Niet te veel op letten, dacht ik.

Ademnood in de ziekenhuizen. Af en toe een ambulance door verder vrijwel lege straten en ondertussen leek het met mijn koortsige hoofd voor mijzelf toch ook een voortzetting van het al beleefde, in die abnormale eerste week die in zekere zin voor mij daarom normaal leek. Al mijn collega's zaten ineens thuis, worstelend met de mogelijkheden en onmogelijkheden van digitale samenwerking. Maar hé, andere mensen alleen digitaal zien of spreken, daar was ik al maandenlang aan gewend. Met vrienden grotendeels digitaal bijpraten? Dat deed ik al ruim een jaar. Voor mij was het al vrij lang normaal om te doen alsof dat normaal was en er was nog een andere voortzetting van het al geïnternaliseerde: ik was weliswaar terug, maar ik leefde nog steeds vanuit mijn koffers. In een tamelijk leeg huis, tijdens mijn sabbatical had ik het verhuurd. Een groot gedeelte van mijn spullen stond daarom nog op zolder. Vanwege de griep had ik echt geen puf om ze daarvandaan te halen en terug te zetten.

Er waren toen nog geen wappies, er was nauwelijks nepnieuws, er was geen waarheid noch viruswaarheid, want we wisten nog niets. Er was wel verwarring en chaos. Op de voorgrond. Op de achtergrond was er in mijn halflage woonkamer die stapel opengemaakte en doorwoelde koffers, een berg ongeorganiseerde kleren slordig erbovenop, alleen het meest noodzakelijke eruit gehaald, toiletas, nachtjapon, ondergoed. Waarom niet uitgepakt? Vanwege dus geen puf, maar misschien ook omdat het me zo goed bevallen was; leven-uit-de-koffer, weinig om me toe te verhouden, al werd die gedachte al snel verdrongen door een waziger beeld, een heftiger griepje, intensere hoofdpijn.

Natuurlijk had ik me voorgenomen om net als iedereen die voor langere tijd uit het dagelijkse vertrekt van mijn sabbatical te leren, de rust voort te zetten, me niet weer op te laten slokken, het zorgeloze en het vrije in mijn dagelijkse bestaan te incorporeren. Maar bij terugkomst had ik een hoofd dat überhaupt weinig gedachten toeliet. Was het paradijs daardoor direct en volledig verdwenen? Op de voorgrond was er weliswaar chaos en spanning, maar waren er toen ook nog ergens gedachten aan die heerlijke maanden waarin spanning louter gerelateerd was aan zelfverzonnen verhalen, waar tijdens wandelingen in alle rust en regelmaat zich verdiepende gedachten de tijd hadden genomen te ontstaan en schijnbaar zelfstandig door te groeien? Misschien waren die gedachten niet verdwenen, ze werden in ieder geval tijdelijk overspoeld, er was simpelweg geen ruimte voor terugblikken op de tijd waarin ik zonder digitale interrupties het gevoel had van alles mee te maken in mijn eigen gecontroleerde verhalenbubbel. Die zorgeloos beleefde bubbelerende stilte met vaste routines en de regelmaat van lange dagelijkse wandelingen, tegen schemerdonker aan, met snelle krachtige passen, zo had ik in het Franse paradijs elke dag tien tot vijftien kilometer gelopen, heuvel op en heuvel af. Nu denk ik daar met grote jaloezie aan terug, net zo jaloers als wanneer ik anderen zie hardlopen of joggen. Dat ik dat toen kon, hoe ik urenlang kon lopen, hoe kerngezonder ik was. 's Nachts veilig in het landhuis hoorde ik de everzwijnen rond de auto scharrelen. Zij vormden toen het enige mogelijke gevaar, bijvoorbeeld tijdens die schermerwandelingen. Om ze te verdrijven had ik luidkeels Franse chansons gezongen. Geluid als wapen, zorgeloos zingend zwijnen verjagen. Verleden tijd? Vanaf het moment dat ik er weg was gereden draaide alles om een venijnig virus, om een beestje dat zich met ballades niet op afstand leek te houden.

Op de voorgrond stierven er mensen in ziekenhuizen. Op de voorgrond was er die nieuwe werkelijkheid gevuld met een onwerkelijke stilte, geen lieflijke vogelgeluiden en zacht geknor, nee, een stedelijke beklemmende stilte. En ik lag in bed met griep. Tenminste, dat leek het die eerste dagen.